

REFERENCES

1. Bohush A.M. Metodyka oznayomlennya ditey z dovkillyam u doshkil'nomu navchal'nomu zakladi: pidruchnyk dlya VNZ / A.M. Bohush, N.V. Havrysh. – K., 2008. – 408 s.
2. Dity i sotsium: Osoblyvosti sotsializatsiyi ditey doshkil'noho ta molodshoho shkil'noho viku: monohrafiya / A.M. Bohush, L.O. Varyanytsya, N.V. Havrysh [ta in].; nauk. red. A.M. Bohush; za zah. red. N.V. Havrysh. – Luhans'k, 2006. – 368 s.
3. Kozlova S.A. Teoryya y metodyka oznakomlenyya doshkol'nykov s sotsyal'noy deystvytel'nost'yu / S.A. Kozlova. – M., 1998. – 245 s.
4. Kononko O.L. Vykhovuyemo sotsial'no kompetentnoho doshkil'nyka: navch.-metod. posib. do Bazovoyi prohr. rozv. dytyny doshk. viku "Ya u Sviti" / O.L. Kononko. – K., 2009. – 208 s.
5. Kononko O.L. Sotsial'no-emotsiynny rozvytok osobystosti (v doshkil'nomu dytynstvi): navch. posib. dlya vyshch. navch. zakladiv / O.L. Kononko. – K., 1998. – 255 s.
6. Ponimans'ka T.I. Teoretyko-metodychni zasady humanistychnoho vykhovannya ditey doshkil'noho viku: Monohrafiya / T.I. Ponimans'ka. – Rivne: RDHU, 2006. – 364 s.

Г.В. МАРЧУК. ДОШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ КАК ЦЕНТР ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОГО ОПЫТА СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ

Статья посвящена анализу особенностей становления социального опыта детей старшего дошкольного возраста. Накопление ребенком социального опыта является необходимым условием личностного развития. Формирование компонентов социального опыта является центральной проблемой педагогического процесса дошкольного учреждения. Решение ее, с одной стороны, поможет осуществить системный, целостный подход к развитию ребенка, а с другой – соотносить это развитие с жизнью.

Ключевые слова: социализация, социальная компетентность, социальный опыт, дошкольное образовательное учреждение.

G.V. MARCHUK. PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION AS A CENTER OF FORMATION OF SOCIAL EXPERIENCE OF SENIOR PRESCHOOL CHILDREN

The article deals with analysis of the peculiarities of the social experience incipience by children of the upper preschool age. Child's accumulation of the social experience is an important condition of personal development. Formation of the components of social experience is a key problem of pedagogical process in the preschool educational establishments. Solving it, on the one hand, to help implement a systematic, holistic approach to child development, on the other – to relate this development with life.

Key words: socialization, social competence, social experience, preschool.

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. Г.П. Коваль.
Одержано редакцією 26.05.2017 р.

УДК: 378. 064. 325.

Р.Г. НАЙДА

ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ СТАНОВЛЕННЯ САМООЦІНКИ ДОШКІЛЬНИКА В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Розглядаються особливості становлення самооцінки дошкільника в освітньому середовищі дошкільного закладу, розкрито особливості проекту діяльності вихованців щодо формування самооцінки; охарактеризовано етапи педагогічного проектування становлення самооцінки дошкільника; розкрито ефективність застосування педагогічного проектування у роботі з дітьми із заниженою самооцінкою.

Ключові слова: самооцінка, педагогічне проектування, освітнє середовище, рівні самооцінки, етапи педагогічного проектування.

Необхідною умовою розвитку суспільства залишається вимога до цілісного формування особистості. Цілісність включає дворівневу модель ідентифікації "Я" з оточуючим світом. Перший рівень забезпечує задоволення потреб матеріального світу, другий рівень включає духовно-моральне удосконалення. Складовими цього рівня є базові якості людини, зокрема, відповідальність, креативність, самостійність, ініціативність, самосвідомість, самооцінка. Зріла особистість спроможна проявити себе, своє "я", і, таким чином, забезпечити реалізацію особистісних механізмів регуляції життєдіяльності. Тому для задоволення вимог соціуму освітні спільноти намагаються реалізувати сучасні соціокультурні запити.

Найпершим освітнім середовищем, що зумовлює розвиток особистості є дошкільна освіта, метою якої є забезпечення гармонійного розвитку дитини. В ході формування механізмів адаптації до руху суспільства, довкілля створює сприятливі умови для формування особистісної зрілості дитини та її базових якостей. В майбутньому це забезпечить збалансованість пріоритетів в моральному розвитку дорослого.

Розв'язання вказаних проблем є можливим за умов сформованої особистісно-оцінної компетенції. Проблема розвитку самооцінки розглядається у дослідженнях Л. Божовича, І. Кона, М. Лісіної, А. Липкіної, Е. Еріксона. Слід відзначити роботи О. Белобрикіної, В. Горбачової, А. Захарової, В. Мухіної, Л. Уманець, які займалися вивченням закономірностей формування самооцінки в дитячому віці з психологічної точки зору.

У дослідженнях вітчизняних педагогів робиться аналіз процесу формування особистості через розкриття механізмів формування базових якостей. Самооцінка розглядається у вигляді повідомлення індивідом моральних

якостей особистості (І. Бех, Г. Беленька, Т. Поніманська, Т. Фасолька). Дослідження самооцінки як соціальної якості особистості та здатності особистості самостійно корегувати свою поведінку, представлено у працях А. Макаренка та В. Сухомлинського. Потреба у реалізації своїх потенційних можливостей через організацію діяльності дошкільника проаналізована у С. Карпова, В. Котирло, Л. Лисюк, Т. Маркової, Т. Поніманської, А. Шахманової, Л. Артемової, Л. Подоляк.

Метою статті є аналіз системи роботи з дітьми із заниженою самооцінкою використовуючи педагогічне проектування.

Формування самооцінки дошкільника є складовою, що забезпечує належний рівень соціально-особистісного розвитку дитини. Положеннями Базового компонента дошкільної освіти визначено зміст особистісно-оцінної компетенції дитини. Дошкільник повинен набути здатність до самооцінки, довільної регуляції власної поведінки в різних життєвих ситуаціях, позитивного ставлення до власного внутрішнього світу. Цей процес набуття та засвоєння відбувається впродовж всього дошкільного дитинства [3].

Виділяють два рівні самооцінки. Позитивна самооцінка заснована на самоповазі, відчутті власної цінності і позитивного ставлення до всього, що входить до уявлень про самого себе. Негативна самооцінка висловлює неприйняття себе, самозаперечення, негативне ставлення до своєї особистості.

Яскраво виражений зміст самооцінки спостерігаємо у старшому дошкільному віці. Типологізація самооцінки у старших дошкільників виділяє дітей з неадекватною завищеною самооцінкою, з адекватною самооцінкою і дітей із заниженою самооцінкою. Дошкільник у своїй поведінці застосовує лише ті ресурси та якості особистісної компетенції, які уже сформовані. Так, дошкільники з неадекватно завищеною самооцінкою не затримуються довго на виконанні певних дій, є рухливими, не зосередженими, проте домінантно впевненими, невдачі їх не засмучують. У поведінці дітей із адекватною самооцінкою домінантною є впевненість у собі. Такі дошкільники є позитивно налаштовані у ситуаціях невдач. Їм притаманне прагнення з'ясувати шлях до кінцевого результату.

Тривожність та невпевненість у собі характеризує дітей із заниженою самооцінкою. Нерішучість такої дитини видається за повільність. Намагання задовольнити дорослого, страх втратити його увагу, спонукає дитину із заниженою самооцінкою до намагань вгадувати правильну відповідь або ж не виконання взагалі завдань.

Психологічна картина третього типу самооцінки формується іще у площині сімейних відносин. Зокрема, характер стосунків дитини з батьками, особливо з матір'ю, є найвпливовішим чинником у формуванні самооцінки.

Дослідження вітчизняних і зарубіжних педагогів і психологів показали, що порушення відносин між батьками та дитиною дошкільного віку приводить до деструктивних форм поведінки (Т. Димнова).

В дошкільному закладі дитина демонструє своє ставлення до соціально-комунікативного простору шляхом самостійного аналізу своєї поведінки. Відсутність цієї здатності і характеризує дитину як суб'єкта із заниженою самооцінкою. У роботі із такими дітьми педагогу необхідно використовувати позитивну оцінку із окресленням завдань, над якими ще необхідно попрацювати. Емоційна підтримка може лише зняти тривожність, підвищення самооцінки потребує спільної роботи з батьками. Слід зауважити, що перебування дитини із негативною самооцінкою в стані незадоволення, призводить до відходу від діяльності. Вихователь не повинен квапити дитину із відповіддю, треба дати їй час зібратися і знову повірити у свої сили. Загальмованість та пасивність є захисною реакцією на ситуацію засудження з боку дорослого [4].

Вихователь з дошкільниками із заниженою самооцінкою, повинен дати можливість повірити у себе та у свої сили. Не слід на початковому етапі формування оцінної компетенції педагогу вимагати від дитини виконання в повному обсязі завдання. Слід звернути на емоційному забарвленні виконуваної дії.

Завищена вимога з боку дорослого до діяльності дитини формує невпевненість, яка є характерною ознакою заниженої самооцінки. Свідоме засвоєння норм поведінки, позитивний досвід, адекватна критичність обумовляють формування позитивної самооцінки. Важливими умовами формування адекватної самооцінки є досвід дитини у спілкуванні з дорослими (батьками, вихователем), ровесниками та знання про самого себе як самодостатню особистість.

Вікові особливості дітей дошкільного віку вимагають врахування методів та прийомів роботи вихователя з метою формування базової компетенції. Егоїзм та конкуренція дошкільника є інструментами для формування адекватної самооцінки. Егоїстична позиція дитини, щодо ігрового середовища, формує здатність засвоїти правила поведінки у колективі, вміння відстоювати власні інтереси. Здоровий егоїзм дає можливість дитині визначити свою позицію, і в разі адекватності, відстояти її. Найефективніший вік дитини для аналізу є старший дошкільний вік.

Присутня конкуренція серед дітей є передумовою формування самооцінки. Однак, конкуренція повинна носити позитивно-емоційно забарвлений характер. Самоствердження дитини відбувається через схвалення дорослого. В такому разі в ході заохочення не повинно бути зловживань. Тоді конкуренція здійснює педагогічний вплив та допомагає сформувати позитивну самооцінку.

Прояв власної ініціативи, як ознаки гуманної позиції, характеризується найбільш сприятливим періодом у формуванні самооцінки. Ціннісні орієнтації старших дошкільників допомагають регулювати власну поведінку, а, відтак, особистісно-оцінну компетенцію.

Свідомо оцінка своїм діям та вчинкам з боку дошкільника відбувається лише наприкінці середнього дошкільного віку. В ситуації, коли дитина неодноразово не проявляє ініціативи, боїться виконувати доручену справу, уникає спілкування, не активна, вихователю слід вжити заходів з метою виправлення особистої оцінки діяльності. Залучення до виконання індивідуальної, згодом колективної діяльності, дозволити дитині висловити свою думку про ситуацію, відмітити її, не критикувати в разі невдачі. Це допоможе дошкільнику змінити свої позиції щодо самооцінки.

Проте, робота вихователя повинна проводитися спільно з батьками. Домовленість дорослих щодо шляхів формування позитивної самооцінки дитини допоможе досягти ефективних результатів та закріпити набуті навички.

Розвиток дитини передбачає свої етапи формування самооцінки. Врахування їх особливостей стануть у нагоді при вирішенні проблеми із заниженою самооцінкою дитини.

Важливим в ході формування самооцінки є створення позитивного навчального середовища дошкільного закладу, створення позитивної мотивації творчості, зацікавленості [1]. Одним із ефективних шляхів становлення самооцінки дошкільника є застосування педагогом технології педагогічного проектування. Педагогічне проектування становлення самооцінки складається із шести етапів.

Мотиваційний етап. На цьому етапі вихователь має створити мотивацію, яка перетворить його педагогічне завдання у прагнення, бажання дітей, збудить їхню внутрішню активність. Окрім того, виявивши (завдяки попередній діагностиці) рівень самооцінки дошкільника, педагог визначає для себе завдання, які допоможуть на подальших етапах реалізувати мету проекту.

Інформаційний етап. Після діагностування та створення мотиваційного компоненту, необхідно провести низку заходів, спрямованих на збагачення досвіду дитини. З дітьми молодшого дошкільного віку проведення бесід за сюжетними картинками, розповідей казок, демонстрація мультфільмів із персонажами, пояснення, ігор, створення атмосфери прийняття та позитивного ставлення до дитини допомагає становленню позитивної оцінки себе.

У середньому дошкільному віці (4-5 р.) вихователю необхідно спільно з психологом дитячого садка спостерігати за поведінкою дітей, з метою аналізу формування особистісно-оцінної компетенції. Рекомендовано з дітьми обговорювати їхні дії та результати дій, створювати ситуації, де б дитина могла виявити ініціативність, впевненість у собі.

Зі старшими дошкільниками (5-6 р.) завдання на формування позитивної адекватної самооцінки ускладнюються. Дошкільнику потрібно продумати розповідь про позитивного виявленого в собі розповідь, вирішити проблемну ситуацію, проявивши ініціативу, створити малюнок з позитивно налаштованим образом. Вихователь продовжує спостерігати за дошкільниками.

Репродуктивний етап. Педагог надає можливість дітям практично застосувати набуті знання. Позитивний результат отримаємо під час залучення дітей до перетворювальної діяльності, яка передбачає роботу із творчим матеріалом (тематичні, сюжетні малюнки, ліплення, створення колажів, оригамі) та ігрові завдання (театралізовані ігри, дидактичні, сюжетно-рольові ігри). Ефективнішими формами роботи будуть: тематичні заняття, ігрові заняття, відео хвилинки про позитивні дії казкових персонажів та обговорення їхньої поведінки, використання зображувального мистецтва, спостереження за дошкільниками, заняття з батьками.

Етап узагальнення, аналізу та систематизації отриманих знань. На цьому етапі вихователь разом з психологом проводить різні форми роботи, які допомагають оцінити зміни та виявити рівень самооцінки.

Показники вияви самооцінка

Занижена самооцінка	Самооцінка в нормі
Неприйняття себе, відсутності перспектив життя, апатія, труднощі під час спілкування, у висловлюваннях, жести закритості, неспівна хода, невпевнена постава, нечіткість у висловлюваннях.	Відкритість, прийняття себе таким, яким є, оптимізм, внутрішня стійкість, ідентичність.
Нерішучість, відсутність ініціативи, невміння оцінити власні сили, ревності, заздрості.	Позитивна міміка, впевнена постава, хода, чіткість у висловлюваннях.
	Рішучість, сміливість, наполегливість, вміння правильно оцінити свої сили.

Творчий етап. На цьому етапі можна провести свято, виставу, змагання, де вихованець зможе проявити себе. Показники самооцінки будуть відповідати нормі. З дошкільниками проводяться бесіди, спільні творчі справи.

Рефлексивно-оцінювальний етап. Вміння оцінити себе і свою діяльність, аналіз успіхів і невдач є основним показником завершального етапу педагогічного проекту. Педагог виявляє рівень успіху реалізації проекту та визначає завдання на подальшу роботу. Використання педагогічного проектування ефективно усуває проблеми становлення базових цінностей дитини дошкільного віку. Діти стають впевненішими, сміливішими, відкритішими.

Таким чином, індивідуально-типологічні особливості формування самооцінки дошкільника свідчать не тільки про різні підходи до формування, та, за необхідності, корекції самооцінки, а й про відповідні умови для створення позитивного освітнього середовища дошкільного закладу [2]. Вивчення стану дітей, врахування ступеня їх сформованості характеру адаптації має важливе значення для опрацювання заходів у дошкільному закладі і створення оптимальних умов для формування самооцінки.

Таким чином, реалізація завдань Базового компонента дошкільної освіти передбачає формування самооцінки дошкільника. Шляхи реалізації виконання поставленої мети педагогами є різноманітними. На нашу думку, найбільш ефективним у роботі педагога з дошкільником в процесі формування само оцінних дій є педагогічне проектування. Воно допоможе прослідкувати зміни у роботі з дитиною дошкільного віку та внести корекцію в разі необхідності. Розглянуті етапи педагогічного проектування дають загальну картину діяльності у напрямку роботи в ході формування самооцінки дошкільника. Однак вони дозволяють педагогу самостійно наповнювати ці етапи різними формами діяльності, які є ефективними в конкретній педагогічній ситуації. Отже, проектування педагогічного впливу на становлення та корекцію самооцінки дошкільника вимагає розробки алгоритму дій, з метою реалізації освітніх завдань у ході виховання та навчання дітей дошкільного віку.

Перспектива подальших досліджень полягає у розробці педагогічного проектування з метою формування базових якостей дітей дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гурнік Л. Гуманно-особистісний вимір у сучасному дошкільному навчальному закладі / Л. Гурнік // Нова педагогічна думка. – 2010. – № 1. – С. 105-108.

2. Коляда М.Г. Загальні принципи педагогічного проектування і діяльнісний підхід до його реалізації / М.Г. Коляда // Проблеми сучасної педагогічної освіти: зб. статей. Сер.: Педагогіка і психологія. – Вип. 12. – Ч. 1. – Ялта: РВВ КГУ, 2006. – С. 95-101.
3. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: наук. метод. посібник / [наук. ред. О. Кононко]. – К.: Ред. журн. "Дошкільне виховання", 2003. – 243 с.
4. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: підручник / Тамара Поніманська. – [3-є вид., випр.]. – К.: "Академвидав", 2015. – 448 с.

REFERENCES

1. Ghurnik L. Ghumanno-osobystisnyj vymir u suchasnomu doshkil'nomu navchal'nomu zakladi [Humane and personal dimension in modern pre schools]. Nova pedagoghichna dumka [New pedagogical ideas]. 2010, no. 1, pp. 105-108. (In Ukrainian).
2. Koljada M.Gh. (2006). Zagaljni pryncypy pedagoghichnogho proektuvannja i dijajlnisnyj pidkhd do jogho realizaciji [General principles of design and pedagogical activity approach to its implementation]. Problemy suchasnoji pedagoghichnoji osvity [Problems of modern pedagogical education] Coll. articles; Aug. Pedagogy and Psychology. Vol. 12. Part 1. Yalta. RIO KSU Publ. pp. 95-101. Refs. 4 titles. (In Ukrainian).
3. Komentar do Bazovogo komponenta doskilnoi osvity w Ukraini: nauk. metod. posibnyk / nauk red. O. Kononko. – K.: Red. журн. "Doshkine vychovania", 2003. – 243 S.
4. Ponimans'ka T.I. Osnovy doskil'noi pedagogiky [Foundations of pre-school pedagogic]: Nawch posibnyk.-k: Abrys, 1998. 448 S.

Р.Г. НАЙДА ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ПРОЕКТИРОВАНИЕ СТАНОВЛЕНИЯ САМООЦЕНКИ ДОШКОЛЬНИКА В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ДОШКОЛЬНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Рассматриваются особенности становления самооценки дошкольника в образовательной среде дошкольного заведения; раскрыты особенности проектной деятельности воспитанников в ходе формирования самооценки; охарактеризовано этапы педагогического проектирования становления самооценки дошкольника; раскрыта эффективность применения педагогического проектирования в работе с детьми с заниженной самооценкой.

Ключевые слова: самооценка, педагогическое проектирование, образовательная среда, уровни самооценки, этапы педагогического проектирования.

R.G. NAIDA THE SELF-ESTEEM OF A PRESCHOOLER IN THE LEARNING ENVIRONMENT CONDITIONS OF THE PRE-SCHOOLING ESTABLISHMENT

Here are reviewed the specialities of the incipience of a preschooler's self-esteem in the preschool learning environment, revealed project's specialities of preschooler's activity according to the formation of self-esteem; characterized the steps of pedagogical design in preschooler's self-esteem formation; disclosed the efficiency of using a pedagogical design in a work with children of low self-esteem.

Key words: self-esteem, pedagogical design, educational environment, levels of self-esteem, stages of pedagogical design.

Рекомендовано до друку.

Канд. пед. наук, доц. І.М. Дичківська.

Одержано редакцією 31.05.2017 р.

УДК: 37. 013. 42

Д.І. КОНОНЧУК

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА У ФОРМУВАННІ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ

У статті на основі аналізу наукової літератури окреслена проблема формування безпечної поведінки підлітків. Охарактеризовано чинники формування безпечної поведінки особистості у підлітковому віці. Визначено особливості соціально-педагогічної підтримки підлітків у даному процесі в умовах оздоровчого табору засобами педагогічної анімації.

Ключові слова: соціально-педагогічна підтримка, підлітки, безпечна поведінка, педагогічна анімація.

Проблема формування безпечної поведінки підлітків постає сьогодні як гостре і необхідне завдання в умовах вездозволеності і бездоглядності сучасних дітей та можливостей, які пропонують сучасні інформаційні технології, соціальні мережі та Інтернет.

Розвиток і поширення інформаційних технологій, зростання соціальної ролі та значення вільного часу як простору самореалізації особистості, високий динамізм вільного часу молоді, поява нових форм проведення дозвілля – всі ці фактори вказують на гостру необхідність у правильній організації форм, методів і способів проведення дозвілля, яке б йшло на користь молодому поколінню, сприяючи розвитку просоціальних якостей. У цьому контексті актуалізується потреба застосування дієвих інноваційних форм і підходів, методів роботи для формування у підлітків безпечної поведінки, серед яких у сучасному векторі виховних тенденцій вагоме місце займає соціально-педагогічна підтримка.

Проблема соціально-педагогічної підтримки безпечної поведінки підлітків обумовлена культурними трансформаціями суспільства, розвитком і поширенням інформаційних технологій, різновекторними можливостями самореалізації підлітків у дозвіллевій діяльності, появою нових форм проведення дозвілля, що не тільки позитивно впливають на фізичний та емоційний стан підлітків, розширюють можливості для відпочинку,